

KUZHEY KIBRIS'TA TAŞINMAZ MÜLKİYETİ KONUSUNDA YETKİ SORUNU: AİHM İÇTİHATLARI, POZİTİF YÜKÜMLÜLÜKLER VE FİİLİ EGEMENLİĞİN YOKLUĞU*

THE ISSUE OF JURISDICTION OVER IMMOVABLE PROPERTY IN
NORTHERN CYPRUS: ECTHR CASE LAW, POSITIVE OBLIGATIONS,
AND THE ABSENCE OF EFFECTIVE SOVEREIGNTY

Aydın ATILGAN*

Özet: Bu makale, Kuzey Kıbrıs'taki 1974 öncesi Rum taşınmazlarının mülkiyetine ilişkin uyuşmazlıklarda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) yargılama yetkisi iddiasını, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları ışığında değerlendirmektedir. Son dönemde GKRY mahkemelerinde başlatılan kovuşturmalar, AİHM'in Kıbrıs konusundaki ilk dönem kararlarına ek olarak *İlaşcu* içtihadında şekillenen 'sınırlı yetki' ve 'pozitif yükümlülük' ilkelerinin sınırlarını yeniden gündeme getirmiştir. Çalışmada, bu içtihatlar karşılaştırmalı biçimde incelenmiş; AİHM'in tartışmalı bölgelerde 'etkin kontrol' ve 'sınırlı yetki' kavramlarını nasıl yorumladığı analiz edilmiştir. İnceleme sonucunda, GKRY'nin fiili egemenliğinin bulunmadığı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) topraklarında yargılama yetkisini ileri sürmesinin ilgili AİHM kararlarıyla bağdaşmadığı, ayrıca Taşınmaz Mal Komisyonu'nun etkin bir iç hukuk yolu olarak tanınmış olması nedeniyle hakların korunması konusunda boşluk bulunmadığı tespit edilmektedir. Çalışma, bu durumun AİHS sisteminin bütünlüğü ve hukuki güvenlik ilkesi bakımından yeni bir gerilim alanı yarattığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: KKTC, Mülkiyet hakkı, Egemenlik, AİHM, Yargılama yetkisi, Avrupa Tutuklama Müzekkeresi, Pozitif yükümlülükler

* Bu makale, 14 Mayıs 2025 tarihinde Yeditepe Üniversitesi'nde düzenlenen Türk Devletleri 1. Uluslararası Hukuk Kongresi'nde sunulan 'Kuzey Kıbrıs'ta Egemenlik ve Mülkiyet: AİHM İchtihatları Yönünden Bir Değerlendirme' başlıklı tebliğdeki çalışmanın üzerine inşa edilmiş olup bu tebliğde ileri sürülen tespitler daha sonra genişletilmiş ve derinleştirilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Girne Üniversitesi Hukuk Fakültesi, aydin.atilgan@kyrenia.edu.tr, ORCID No.: 0000-0001-7723-0558

Abstract: This study examines the Greek Cypriot Administration's (GCA) claim of jurisdiction over property disputes concerning pre-1974 Greek Cypriot immovable assets located in Northern Cyprus, in light of the jurisprudence of the European Court of Human Rights (ECtHR). The recent prosecutions initiated before the GCA courts have reopened the debate on the limits of 'jurisdiction' and 'positive obligations' as developed not only in the ECtHR's early case law on Cyprus but also in its later *Ilaşcu* judgment. The article conducts a comparative analysis of these rulings and explores how the Court interprets the notions of 'effective control' and 'limited jurisdiction' in contested territories. The analysis concludes that the GCA's assertion of judicial authority over acts occurring within the territory of the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC), where it exercises no effective control, is inconsistent with the relevant ECtHR jurisprudence. Moreover, since the Immovable Property Commission has been recognized as an effective domestic remedy, no legal vacuum exists regarding the protection of property rights. The study argues that this situation generates a new area of tension for the coherence of the ECHR system and the principle of legal certainty.

Keywords: TRNC, Right to property, Sovereignty, ECtHR, Jurisdiction, European Arrest Warrant, Positive obligations

GİRİŞ

1960 yılında Kıbrıs adasında yaşayan Rum ve Türk halklarından oluşan iki toplumlu bir federal devlet olarak kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, etnik temelli çatışmalar nedeniyle bu yapısını fiilen uzun süre koruyamamıştır. 1963 yılından itibaren baş gösteren çatışma ortamı, 1974 yılında 1960 Garanti Anlaşması'ndan kaynaklanan garantörlük yetkisini kullanmak durumunda kalan Türkiye tarafından Kıbrıs Barış Harekati'nin gerçekleştirilmesi ile son bulurken,¹ Kıbrıslı Türkler 1 Ekim 1974'te Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi'ni, 8 Haziran 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni (KTFD), 15 Kasım 1983'te ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) kurdular. Ancak, uluslararası topluma adada 'Kıbrıs Cumhuriyeti' dışındaki bir devletin tanınmamasını buyuran BM Güvenlik Konseyi'nin 541 ve 550 sayılı kararları nedeniyle, KKTC Türkiye dışındaki devletlerin tanımadığı bir devlet olarak varlığını sürdürmektedir.² Bu durumun sonucu olarak, adanın

¹ Garanti Antlaşması, 16.08.1960, <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=08000002801388a2>.

² BM Güvenlik Konseyi 541 no'lu kararı 18.11.1983 <https://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/KIBRIS/BMGUvenlikKonseyiKarari1983541544.pdf>; BM Güvenlik Konseyi 550 no'lu kararı 11.05.1984 <https://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/KIBRIS/BMGUvenlikKonseyiKarari1984550553559.pdf>.

kuzeyinin hukuksal statüsüne ilişkin, bir yanda bağımsız egemenliğin, diğer yanda hukuksuz bir fiili durumun ön plana çıkarıldığı iki farklı tez ortaya çıkmıştır. Birbirinin tamamen karşısını oluşturan bu iki tez arasındaki uyuşmazlık uzun yıllardır devam eden siyasi çözümsüzlük nedeniyle bir statüko haline gelmiştir.

1974'te gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında, adanın fiilen ikiye bölünmesi ile sonuçlanan süreçteki en önemli hukuksal problemlerden birini, günümüzde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yönetimi altında bulunan kısımda yer alan eski Rum taşınmazlarının mülkiyeti oluşturmaktadır. İlk olarak Loizidou isimli bir Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) vatandaşının AİHM önünde Türkiye aleyhine açtığı dava sonucunda, söz konusu kişinin Kıbrıs'ın kuzeyinde yer alan taşınmazına erişiminin mümkün olmaması nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS)³ ihlal edildiği yönünde bir karar verilmiş, bunu daha sonra başka davalar izlemiştir. Bu sürecin önemli bir sonucu, KKTC'yi ayrı bir devlet olarak tanımayan AİHM'in, iç hukuk yollarının tüketilmesi için bir tazmin komisyonu kurulması gerektiği yönünde karar almasının ardından, Kıbrıs'ın kuzeyinde uyuşmazlıkları görüşüp karara bağlamak üzere 2005 yılında Taşınmaz Mal Komisyonu'nun (TMK) kurulmasıdır. Günümüzde de halen, bu içtihadı uygun olarak, AİHS Ek 1. Protokol çerçevesinde mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri süren Rumların iç hukuk yolu olarak TMK'ya başvurmaları öngörülmektedir.

Annan Planı olarak bilinen, adada yaşayan iki toplumun yeniden bağımsız bir devlet çatısı altında birleşmesini öngören BM Planı'nın başarısızlığa uğramasının ardından, GKRY 2005 yılında Avrupa Birliği'ne (AB) tam üye olarak kabul edilmiştir. Rum tarafının AB üyeliğinin bu makalede tartışılacak hukuki sorun açısından önemli kısmını ise 2002/584/JHA sayılı Çerçeve Kararı ile 2004 yılında yürürlüğe giren 'Avrupa Tutuklama Müzekkeresi' (*European Arrest Warrant*) uygulaması oluşturmaktadır.⁴ Bu uygulamanın Kıbrıs'ın kuzeyindeki

³ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur.

⁴ 2002/584/JHA: Avrupa tutuklama emri ve Üye Devletler arasındaki teslim prosedürleri hakkında 13 Haziran 2002 tarihli Konsey Çerçeve Kararı, 13.06.2002, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002F0584>.

Rum mallarının alınıp satılması gerekçesiyle, 30 Aralık 2023 tarihinde İtalya'da polis tarafından göz altına alındıktan sonra GKRY'ye iade edilen Kıbrıslı bir Türk avukata uygulanması ile, Kuzey Kıbrıs'taki Rum mallarının statüsüne ilişkin tartışma yeni bir boyut kazanmıştır. Bu olaydan sonra, Kuzey Kıbrıs'ta Rum taşınmazlarına ilişkin benzer gerekçelerle başka birtakım AB üyesi devlet vatandaşlarının tutuklanması ve yargılanmaya başlanması söz konusu olmuştur. 9 Mayıs 2025 tarihinde Macaristan uyruklu iki emlakçının "başkalarına ait taşınmazlarla ilgili hileli işlemler" suçundan hapis cezasına çarptırılması bu konuda verilen ilk mahkumiyet kararı olmuştur.⁵ Bu makalenin yazıldığı dönemde haklarında benzer iddialarla yargılama süreçleri devam eden pek çok kişinin varlığı bilinmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, 2023 yılının son günlerinde kamuoyunun gündemine giren bu süreçle ilgili bilgilerimiz, bu makalenin yazıldığı tarihlerde henüz kamuoyuna açık yayımlanan bir karar olmaması nedeniyle Türk ve Rum basınının ve bazı kurumların bilgilendirmelerinden ibarettir. Bugüne kadar yalnız bir davanın ilk derece mahkemesinde sonuçlandığı bilgisine sahibiz. Ancak bu çalışmadaki amacımız, sonuçlanmış ve devam eden davaların maddi içeriğini analiz etmekten ziyade, GKRY'nin KKTC sınırları içinde ortaya çıkan hak ihlalleri konusunda yargılama yetkisinin olup olamayacağını sorgulamak, bu konuyu AİHM kararları bakımından ele almak olacaktır. Bu amaçla, KKTC topraklarında gerçekleşen hak ihlalleri konusunda GKRY'nin yargılama yetkisinin ortaya çıkma ihtimali, başta *İlaşcu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya* kararı olmak üzere, ilgili AİHM kararları çerçevesinde değerlendirilecek ve Rum tarafında süregiden davaların dayanakları ilgili içtihatlar ve uluslararası hukuk bakımından analiz edilecektir.

I. KKTC'DE TAŞINMAZLARIN HUKUKİ STATÜSÜ İLE İLGİLİ SORUNLAR

1974 yılında Kıbrıs Barış Harekatı'nın ardından adanın fiilen ikiye bölünmesinden sonra, 1975 yılında yapılan bir anlaşmayla Türk ve Rum nüfuslarının mübadelesi gerçekleşmiştir. Mübadele ile birlikte yer değiştiren nüfusun geride bıraktığı taşınmazların durumuna iliş-

⁵ "Rum mülklerini satan 2 Macar kadına hapis cezası: 'Gerçek dışı haber yayınlamaktan bile ceza verildi', Mikro-Makro Haber, 10.05.2025, <https://bit.ly/45omfla>.

kin bir anlaşma söz konusu olmamıştır. Buna göre, kuzeyden güneye göç eden Rumların 1,463,382 dönüm, güneyden kuzeye göç eden Türklerin ise 413,177 dönüm toprağı geride bıraktıkları ileri sürülmektedir.⁶ Bugün itibarıyla, Kıbrıs'ın kuzeyinde taşınmazların, 1975'te KTFD'nin kurulmasından önce hak sahibi olan kişilerin etnik aidiyetine göre farklı biçimlerde sınıflandırıldığı bir mülkiyet rejimi mevcuttur. Bu konuya ilişkin esaslar KKTC Anayasası'nın 159. maddesi ile 1977 tarihli İskân Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası ile düzenlenmektedir.⁷ Bu yasal çerçeve içinde, Kıbrıslı Türkler, adanın taksiminden önce güneyde bulunan taşınmazlarına ilişkin mülkiyet haklarından KKTC lehine feragat ederek, kuzeydeki Rum taşınmazlarını bu malların karşılığı olarak edinebiliyorlardı. Halk arasında 'eşdeğer koçanlı (tapulu)' olarak anılan bu taşınmazlar, Türk tapulu ve Türkiye'den göç edenlere tahsis edilen, fakat güneydeki Türk malları arasında karşılığı olmayan 'tahsis tapulu' taşınmazlar ile birlikte söz konusu mülkiyet rejimine tabi üç tapu türünü ifade etmektedir.⁸ Bu düzenlemenin arka planında güneye giden Rumların mülkiyet bağlarının koptuğı ve KKTC Anayasası 159. maddesinin genel bir kamulaştırma anlamına geldiğı düşüncesi yatmaktaydı.⁹ GKRY'de kalmış bulunan Türk mallarının ise yüzde 20'si kamulaştırılmış ve bedelinin ödenmesi çözüm sonrasına bırakılmıştır.¹⁰ Bunlar GKRY'nin muhafazasında tutulmaktadır. Bu taşınmazların Türk sahiplerine, ancak tamamen yurtdışında yaşadıklarını ispat etmeleri ya da Rum tarafında en az 6 aydır yaşıyor olmaları şartıyla malları üzerinde tasarrufta bulunmaya izin verilmektedir.¹¹ Ayrıca, GKRY mevzuatında hak sahipleri için belirtilen hukuki yollar

⁶ Meliz Erdem/Steven Greer, "Human Rights, the Cyprus Problem and the Immoveable Property Commission," *International and Comparative Law Quarterly*, C. 67, S. 3, (2018), s. 723.

⁷ KKTC Anayasası <https://mevzuat.gov.ct.tr/Portals/48/ANAYASA.pdf>; 41/1977 sayılı İskân Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası <https://evrakcm.gov.ct.tr/siteler/belgeler/Yasalar/Shared%20Documents/1977/41-1977.DOC>.

⁸ Cenar Eski muhtar oğlu / Kutluhan Bozkurt, "AİHM Kararları Çerçevesinde KKTC'de Taşınmaz Mal Mülkiyeti," *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. 17, S. 2 (2020), s. 527.

⁹ Kudret Özersay, "Kuzey Kıbrıs'ta Yürürlüğe Giren Yeni Mülkiyet Yasası Hakkında," *Mülkiye Dergisi*, C. 24, S. 249 (2005), s. 27.

¹⁰ Halil İbrahim Ayçiçek, "Kıbrıs'ta Mülkiyet Konusu ve Taşınmaz Mal Komisyonu Faaliyetleri", *YDU Sosyal Bilimler Dergisi* C. 12, S. 2 (2019), s. 156.

¹¹ Erdem/Greer, s. 723.

oldukça katı kurallar içerip karmaşık prosedürler içermekte, AİHM önüne götürülen başvurular sonuçta iç hukuk yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle reddedilmektedir.¹² Sonuç olarak ortaya hak sahipliği ve bu hakların tabi olduğu hukuk açısından iki halk arasında asimetrik bir durum çıkmıştır.¹³

A. AİHM'in Loizidou Kararı ve Sonrasındaki Süreç

Loizidou isimli GKRY vatandaşının, Kıbrıs'ın kuzeyinde kalan taşınmazına erişiminin mümkün olmaması nedeniyle AİHM önünde açtığı dava ile birlikte, Kıbrıs'ta taşınmaz mülkiyeti konusu yeni bir seyir izlemeye başlamıştır. Başvurucunun AİHS 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesi ile düzenlenen mülkiyet hakkının ihlal edildiği yönündeki bu karar ve sonrasındaki süreç ile birlikte, mülkiyet sorunu doğrudan AİHM'in yargı yetkisi altında şekillenen bir konu haline gelmiştir.¹⁴

Loizidou başvurusuyla Kuzey Kıbrıs'taki hak ihlalleriyle ilgili olarak husumet ve KKTC'nin hukuki statüsü gündeme gelmiştir. Bu konuda ilk olarak Avrupa İnsan Hakları Komitesi (AİHK), 1978 yılında *Kıbrıs v. Türkiye* kararında, AİHS'nin adanın tamamında geçerli olmaya devam ettiğini, KTFD'nin kurulmuş olmasının ise Kıbrıs Cumhuriyeti'nin sözleşmenin tarafı olan devlet statüsünü etkilemediğini belirtmişti.¹⁵ AİHM ise, Loizidou kararında, 541 ve 550 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararlarına, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Kasım 1983 tarihli çağrısına ve genel olarak uluslararası toplumun KKTC'yi tanımamış olmasına referansla, KKTC'yi hukuken geçerli bir devlet olarak kabul etmediğini, adada uluslararası hukuka uygun olarak kurulmuş olan tek devletin 'Kıbrıs Cumhuriyeti' olduğunu vurgulamıştır.¹⁶ Bunun sonucu olarak da, KKTC Anayasası'nın 159. maddesinin herhangi bir hukuki

¹² Meliz Erdem, "Remedying Displacement in Cyprus: A Guidance for 'Non-Transitional' Societies", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* S. 2 (2022), s. 1439.

¹³ Cüneyt Yüksel / Mustafa Erçakıca, "Kapalı Maraş Sorunu: 2021 Kısmi Açılım Girişimi, Birleşmiş Milletler'in Yaklaşımı ve Mülkiyet Sorunu Üzerine Bir İnceleme," *İstanbul Hukuk Mecmuası* C. 81, S. 1 (2023): 242.

¹⁴ Ulaş Gündüzler, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararlarının Mülkiyet Sorunu Bakımından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukukuna Etkileri," *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* C. 15, S. 2 (2016), s. 37.

¹⁵ *Kıbrıs v. Türkiye*, Başvuru No. 8007/77, 10.07.1978, para.149-150

¹⁶ *Loizidou v. Türkiye*, Başvuru No. 15318/89, (Esas) 18/12/1996., para. 42-44.

etki tanınması söz konusu olmamıştır.¹⁷ Esasen burada mahkemenin yetki alanının ötesine geçen siyasi bir konuda karar üretmiş olduğunu vurgulamak gerekir.¹⁸ AİHM bu kararında, uluslararası hukukta devlet oluşumu konusundaki diğer olgulara değinmemiş, yalnız BM Güvenlik Konseyi kararlarına değinerek konuya oldukça sığ bir yaklaşım göstermiştir.¹⁹ Bu minvalde, AİHM'in Loizidou ve sonrasında verdiği Kıbrıs'a ilişkin kararlar, Türkmen / Öktem'in ifadesiyle "yargının siyasallaşması kadar siyasetin yargısallaşmasını" göstermektedir.²⁰ Diğer yandan Türkiye'nin, taşınmaz mülkiyeti konusunun siyasal bir sorun olduğu ve Kıbrıs sorununun siyasal çözümü ile sonuca ulaştırılması gerektiği yönündeki itirazları dikkate alınmamıştır.²¹ Sonuç olarak, mahkeme bu kararda başvurucunun Kuzey Kıbrıs'ta kalan taşınmazı üzerinde mülkiyet hakkının sürdüğünü ifade etmiş, ancak kuzey bölgesinin Türk ordusunun kontrolü altında olması nedeniyle erişiminin engellenmesinin mülkiyet hakkının ihlali olduğuna; uluslararası hukukta devlet sorumluluğu dikkate alınarak, ihlalden Türkiye'nin sorumlu olduğuna karar vermiştir.²² Fakat mahkeme daha sonra verdiği *Bankovic* kararında, Kosova Savaşı sırasında bombalamalara katılan 17 NATO üyesi devlet için yetki alanları içinde meydana gelmediği gerekçesiyle başvuruyu reddederek Loizidou kararındaki yaklaşımından bir sapma göstermiştir. Bu kararda mahkemenin yargılama yetkisinin ülkeselliğine ve genel uluslararası hukuk kurallarına bağlı kalma gerekliliğine vurgu yapması dikkat çekmiştir. Bu bağlamda AİHM, aslında yargılama yetkisi konusunda esnek bir tutum izlediğini göstermiştir.²³

¹⁷ Özersay, s. 28.

¹⁸ Kudret Özersay / Ayla Gürel, "Property and Human Rights in Cyprus: The European Court of Human Rights as a Platform of Political Struggle", *Middle Eastern Studies*, C. 44, S. 2 (2008), s. 307.

¹⁹ Zaim M. Necatigil, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve AİHM Kısacasında Türkiye*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 60.

²⁰ Füsün Türkmen / Emre Öktem, "Major rulings of the European Court of Human Rights on Cyprus: the impact of politics", *Mediterranean Politics*, C. 22, S. 2, (2017), s. 281.

²¹ Özersay / Gürel, s. 296.

²² Loizidou v. Türkiye (Ön itirazlar) Başvuru No. 15318/89, 23/03/1995, para. 52, 63-64; Loizidou v. Türkiye (Esas) para. 46, 55-57, 64.

²³ Bankovic ve diğerleri v Belçika ve 16 diğer sözleşmeciler devlet, Başvuru No. 52207/99, 12/12/2001; Yasemin Özdek, *Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye*, TODAİE Yayını, Ankara, 2004, s. 115; Michal Gondek, "Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights: Territorial Focus in the Age of Globalization?" *Netherlands International Law Review* C. 52 (2005), s. 357

Loizidou davası öncesinde, KKTC Anayasası'nın 159. maddesi ve ilgili mevzuat nedeniyle Rumlar tarafından iç hukuk yollarına başvurulması mümkün olmamaktaydı. Bu durum iç hukuk yollarının etkisizliği nedeniyle Loizidou'nun doğrudan AİHM'e başvurmasının önünü açmıştı.²⁴ Yine Loizidou kararında mahkeme, KKTC'nin yasama ve idari işlemlerinin hukuken geçerliliğine ilişkin ayrıntılı bir tartışmaya girmek istemediğini, fakat yalnızca Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) "Güney Afrika'nın Namibya'da Devam Eden Varlığının Devletler için Hukuki Sonuçları Hakkında Danışma Görüşü"ne atıfla, doğum, ölüm, evlilik kaydı gibi bazı durumlarda bu tür işlemlerin uluslararası hukukta geçerli kabul edilebileceğini ifade etmiştir.²⁵ Bu kararı müteakip görülen *Kıbrıs v. Türkiye* kararında ise AİHM, "Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin Kıbrıs'ın tek meşru hükümeti olmaya devam ettiği gerçeğini (...) hiçbir şekilde sorgulamadan", "bireylerin lehine ve Sözleşmenin ihlallerini önlemede makul başarı şansı sunan hukuk yolları olduğu gösterilebildiği durumlarda, (...) insan haklarının korunmasında boşluk oluşmasını engellemek için", KKTC iç hukuk yollarının kullanılabileceğini ve konuyla ilgili faaliyet gösteren KKTC'de kurulmuş yargı organlarını göz ardı edemeyeceğini belirtmiştir.²⁶ Bu gelişmeler üzerine, KKTC makamları tarafından 2003 yılında Mal Tazmin Yasası yürürlüğe konulmuş ve Mal Tazmin Komisyonu kurulmuştur.²⁷ *Xenides-Arestis* davasında AİHM, yeni kurulan Mal Tazmin Komisyonu'na ve ilgili prosedüre dair incelemelerini ve bulduğu eksiklikleri paylaşmış; bu haliyle AİHS 35. madde anlamında etkin ve yeterli bir iç hukuk yolu olamayacağını belirtmiştir. AİHM özellikle Mal Tazmin Yasası'nda manevi tazminat ve taşınmaz iadesi yaptırımlarına yer verilmemesinin altını çizmiştir.²⁸

AİHM'in talepleri doğrultusunda KKTC'de 2005 yılında Taşınmaz Malların Tazmini, Takası ve İadesi Yasası geçirilmiştir ve TMK kurul-

²⁴ Gündüzler, s. 39.

²⁵ Loizidou v. Türkiye (Ön itirazlar) para. 45.

²⁶ Kıbrıs v. Türkiye, Başvuru No. 25781/94 (Esas) 10/05/2001, para. 90, 91, 98.

²⁷ Ömer Fazlıoğlu, "AİHM'nin Xenides-Arestis Kararı ve Kıbrıs'ta Mülkiyet Sorunu", TEPAV Politika Notu, Erişim 22.01.2025, <https://www.tepav.org.tr/en/calismalarimiz/s/354>

²⁸ Xenides-Arestis v. Türkiye (Kabul edilebilirlik kararı) Başvuru No. 46347/99, 14/03/2005, para. 3.

muştur.²⁹ Yeni düzenlemeyle birlikte TMK, belirli şartların yerine getirilmesi durumunda Kuzey Kıbrıs'ta yer alan taşınmaz malların iadesi, takası veya karşılığında tazminat ödenmesine karar verebilecektir. Komisyon kararlarına karşı KKTC Yüksek İdare Mahkemesi'ne başvurulabilecektir. Bu düzenleme ile taşınmaz mülkiyetine ilişkin iddiaların objektif çalışan bir kurum tarafından değerlendirilmesi hedeflenmiştir.³⁰ TMK'nın kurulması ile mülkiyet ihlaline ilişkin konularda AİHM tarafından kabul edilen bir iç hukuk yolu kurulmuş oldu. TMK aracılığıyla söz konusu hukuk yolunun işlemeye başlaması aynı zamanda, Türkiye'nin tazminat taleplerine yönelik olarak geçmişteki olumsuz tutumundaki değişimi ortaya koymaktaydı.³¹ Ayrıca bu yolla daha sonra açılacak davaların sayısının çokluğu nedeniyle AİHM'in iş yükünün hafifletilmesi beklenmekteydi.³² Vurgulanması gereken bir husus da, Rum tarafının AİHM önündeki dava süreçlerinde başından beri KKTC'de kurulu hiçbir yargısal ve idari yolun hukuken geçerli olamayacağı konusundaki ısrarlı tavrına rağmen böyle bir sonucun gerçekleşmesidir.³³ Sürecin mülkiyet hakkından vazgeçilmesiyle sonuçlanması öngörüldüğünden, TMK'nın kuruluşu başından itibaren GKRY makamlarınca hoş karşılanmayan bir gelişme olmuştur.³⁴ 2010 tarihli *Demopoulos ve diğerleri* kararı ise, AİHM tarafından TMK'nın etkili bir iç hukuk yolu olarak görülmesi nedeniyle önem taşımaktadır.³⁵

²⁹ 67/2005 Anayasanın 159'uncu Maddesinin 1. Fıkrasının (B) Bendi Kapsamına Giren Taşınmaz Malların Tazmini, Takası ve İadesi Yasası, <https://mevzuat.gov.ct.tr/Portals/48/67-2005%20TASINMAZ%20MALLARIN%20TAZMINI%2C%20TAKASI%20VE%20IADESI%20YASASI.pdf>

³⁰ Gündüzler, s. 40.

³¹ Yaprak Renda. "Loizidou Kararından Bugüne Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kararları ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarının Kıbrıs'taki Mülkiyet Sorununa Etkisi." *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1 (2013), s. 392.

³² Eski muhtaroglu/Bozkurt, s. 518.

³³ Özersay / Gürel, s. 311. Bu noktada, TMK'nın KKTC'de kurulu ama Türkiye'ye ait bir iç hukuk yolu olarak nitelendiğini belirtmek gerekir. Osman Karaoglu. "Dispute over the Fenced Varosha in the light of International Law, United Nations Security Council Resolutions and Judgments of European Court of Human Rights", *Public and Private International Law Bulletin* C. 42, S. 1 (2022): 352.

³⁴ Özersay, s. 30. Ayrıca bugün de hala TMK'ya başvuru yolunun GKRY hukukunda bir karşılığı olmadığı gibi, TMK'nın meşru bir hukuk yolu olmadığı konusundaki algı da varlığını korumaktadır. Erdem, s. 1448.

³⁵ *Demopoulos ve diğerleri v. Türkiye* (BD), nos. 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04, 21819/04, 01.03.2010, para. 127.

Hatta bu kararda mahkeme, başvuru sahiplerinin TMK prosedürlerinin tarafsızlığı ve etkisizliği konusundaki iddialarını kabul etmememiş, başvuru sahipleri açısından mevcut seçeneklerin TMK'ya başvurmak ya da siyasi bir çözümü beklemek olduğunu ifade etmiştir.³⁶ Ayrıca AİHM, taşınmazın iadesi fiilen mümkün olmadığında dahi, tazminat talebi olanağının mevcut olmasının, TMK'nın etkili bir iç hukuk yolu olarak kabul edilmesi için yeterli olduğunu vurgulamıştır.³⁷ Bu kararın ardından, TMK'ya yapılan başvurularda ciddi bir artış gözlemlenmiştir.³⁸

Günümüzde de halen, AİHS 1 No'lu Ek Protokol çerçevesinde mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri süren Kıbrıslı Rumların iç hukuk yolu olarak TMK'ya başvurmaları gerekmektedir. Komisyona bugün itibarıyla 8135 adet başvuru yapılmış ve bunlardan 2027 tanesi sonuçlandırılmıştır. Bugüne kadar başvuru sahiplerine mallarının bedeli karşılığı 531.143.351 Sterlin tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Buna ek olarak, 5 başvuru için iade, 2 başvuru için takas ve tazminat, 8 başvuru için de iade ve tazminat kararı verilmiştir. Bir başvuru için çözümden sonra iade ve bir başvuruda da kısmi iade kararı verilmiştir.³⁹ İade ve takas taleplerinin önündeki birtakım hukuki ve fiili engeller nedeniyle yerine getirilmesi zor olduğundan, TMK başvuru süreçleri genellikle tazminat ödenmesi ile sonuçlanmaktadır.⁴⁰ Belirtilmesi gereken önemli bir husus da, AİHM tarafından verilen tazminatlar mülkiyet hakkının ihlal edilmesinden kaynaklanan 'kullanım kaybı' ile ilgili iken, TMK tarafından kararlaştırılan tazminatların mülkiyet haklarından KKTC lehine feragat edilmesi karşılığında ödenmesidir.⁴¹

Ancak TMK'nın uygulama sürecinde, Rum taşınmazlarına ilişkin hak iddialarının çözümünde çeşitli aksaklıklar yaşandığı görülmektedir; bu durum AİHM'in bazı kararlarında da kendini göstermektedir. Başvuruların artmasıyla birlikte, başvuru sahiplerinden sürecin yavaş ilerlemesi, ödemelerin gecikmesi gibi şikayetler gelmeye başlamıştır. Örneğin, *Joannou* kararında, AİHM başvuru sürecinin uzaması ne-

³⁶ Demopoulos ve diğerleri v. Türkiye, para. 125-128.

³⁷ Demopoulos ve diğerleri v. Türkiye, para. 114.

³⁸ Ayçiçek, s. 167.

³⁹ KKTC Taşınmaz Mal Komisyonu verileri. <https://tamk.gov.ct.tr/tr-tr/>, son erişim 26.05.2025.

⁴⁰ Gündüzler, s. 41.

⁴¹ Erdem/Greer, s. 726; Ayçiçek s. 167.

deniyle TMK'nın sorumluluğuna işaret etmiş ve hak ihlali yönünde karar vermiştir. Buna rağmen kararda AİHM, TMK'nın etkili bir iç hukuk yolu olarak varlığını sürdürdüğünü teyit etmiş, başvurucunun bu konudaki iddialarını reddetmiştir.⁴² Yine, TMK önündeki başvuru süreçlerinin uzaması ve dolayısıyla etkisizliği nedeniyle hak ihlali olduğu iddiasıyla açılmış davalardan biri AİHM tarafından yakın bir zaman önce, tam da bu makalenin konusunu oluşturan GKRY mahkemelerindeki yargılamaların çoğaldığı bir dönemde karara bağlanmıştır. 10 Haziran 2025 tarihinde sonuçlanan *K.V. Mediterranean Tours Limited* davasında, başvuru şirketin Kapalı Maraş bölgesindeki taşınmazı için 2010 yılında TMK'ya başvurduğu, sürecin yavaş ilerlemesi ve Evkaf İdaresi'nin TMK sürecinde taraf olarak kabul edilmesi karşısında KKTC İdare Mahkemesi'ne, daha sonra KKTC Yüksek İdare Mahkemesi'ne başvurduğu fakat olumlu sonuç alamadığı ve TMK sürecinin halen devam ettiği görülmektedir.⁴³ Söz konusu karar, TMK'nın ilgili başvuruyu gerekli özenle ve hızla sonuçlandırmadığı için 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinin ihlali iddiasında başvuru-cuyu haklı bulmasına rağmen, mahkemenin TMK'nın faaliyetlerinin zaman içinde gösterdiği gelişmeden ve çözüme kavuşan başvuru sayısından memnuniyetle bahsetmesi bakımından ayrıca önemlidir.⁴⁴ Ne var ki AİHM, TMK faaliyetleriyle gösterilen uzun vadeli olumlu gelişmenin sürdürülebilmesi için başvuru süreçlerinin hızlı ve etkili bir biçimde sonuçlandırılması bakımından gerekli tedbirlerin alınması konusunda bir uyarıda da bulunmaktadır.⁴⁵ Bu ve benzeri sorunlar nedeniyle AİHM'in TMK'yı iç hukuk yolu olarak görmekten vazgeçebileceği yönünde endişeler gündeme gelmektedir.⁴⁶ Ne var ki, söz konusu karar, TMK'nın AİHM nezdinde hala bir iç hukuk yolu olarak görülmesi açısından önemlidir ve aşağıda tartışılacak olan yargılama yetkisi ve fiili egemenlik sorunu bakımından da belirleyici olabilecek etkilere sahiptir.

⁴² Joannou v. Türkiye, Başvuru no. 53240/14, 12/12/2017, para. 81.

⁴³ K.V. Mediterranean Tours Limited v. Türkiye, Başvuru no. 41120/17, 10/06/2025, para. 2-23.

⁴⁴ K.V. Mediterranean Tours Limited v. Türkiye, para. 69-71.

⁴⁵ K.V. Mediterranean Tours Limited v. Türkiye, para. 104.

⁴⁶ Yüksel / Erçakıcı, s. 254.

B. ABAD'ın Orams Kararı, Avrupa Tutuklama Müzekkeresi ve GKRY'de 2024 Yılından İtibaren Kuzeydeki Rum Mallarına İlişkin Açılan Davalar

Yukarıda belirtilen AİHM kararları ile oluşan sürece ek olarak, bugün GKRY'de görülen davaların arka planını anlayabilmek için Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) Apostolides v. Orams⁴⁷ kararını ve etkilerini de incelemek gerekmektedir. Bu dava, TMK'nın kurulması ve etkin iç hukuk yolu olarak kabul edilmesi ile birlikte Rum tarafının AİHM önünde kaybettiği zemine karşılık ABAD nezdinde gerçekleştirdiği bir "misilleme" olarak değerlendirilmektedir.⁴⁸ GKRY vatandaşı Apostolides, 1974 öncesinde mülkiyetinde bulunan ve halen Kuzey Kıbrıs'ta yer alan taşınmazın, KKTC hukukuna göre üçüncü bir kişiden satın alındığını ileri sürerek İngiliz vatandaşı Orams çifti aleyhine GKRY mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme, davacının iddialarını haklı bularak taşınmazın iadesine, zararın giderilmesine, arsa üzerindeki yapıların (villa, havuz ve çit) yıkılmasına ve davacıya kira ödenmesine hükmetmiştir.⁴⁹ Dava konusu taşınmaz KKTC sınırlarında kaldığı için böyle bir kararın uygulanması mümkün olmasa da, davacı Apostolides, medeni ve ticari uyuşmazlıklara ilişkin mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi ile ilgili 2001/44/EC Sayılı Konsey Tüzüğü uyarınca GKRY mahkemesinin kararının İngiltere'de tanınması ve tenfizi için başvurmuştur.⁵⁰ İngiliz Temyiz Mahkemesi (*Court of Appeal*) ise, GKRY'nin Katılım Anlaşmasının 10 No'lu Ek Protokolü'nde AB müktesebatının Kuzey Kıbrıs için askıya alınmış olması ve burada GKRY'nin fiili egemenliğinin olmaması nedeniyle, dava konusu olayda 2001/44/EC sayılı tüzüğün uygulanıp uygulanamayacağı sorusuna yanıt bulmak için, ön karar prosedürü yoluyla ABAD'a başvurmuştur.⁵¹

⁴⁷ ABAD (BD) Case C-420/07, Apostolides v. Orams, 28/04/2009.

⁴⁸ Türkmen / Öktem, s. 294.

⁴⁹ Apostolides v. Orams, para. 17-26.

⁵⁰ 22 Aralık 2000 tarihli ve 44/2001 sayılı Medeni ve Ticari Konularda Yargı Yetkisi ile Kararların Tanınması ve Tenfizi Hakkında Konsey Tüzüğü, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2001/44/oj/eng>.

⁵¹ Apostolides v. Orams, para. 31. Ön karar prosedürü, Avrupa Birliği İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın (ABİHA) 267. Maddesinde düzenlendiği haliyle 'Antlaşmalar'ın yorumu' ve 'Birlik kurum, organ, ofis veya ajanslarının tasarruflarının geçerliliği ve yorumu' konusunda bir üye devlet mahkemesinin kendi ka-

Ön kararda, Katılım Anlaşmasının 10 No'lu Ek Protokolü'yle, AB müktesebatının Kuzey Kıbrıs için askıya alınmış olmasıyla ilgili soruya ilişkin olarak ABAD, müktesebat uygulamasının kuzey bölgesi için sınırlandığını, fakat tanınması talep edilen kararın GKRY'de yerleşik bir mahkeme kararı olduğu vurgulamıştır. Mahkeme kararının tanınmasının tüzüğün kuzeye uygulanacağı anlamına gelmeyeceğini ifade etmiştir. Bu nedenle söz konusu GKRY mahkemesi kararının tüzük kapsamında tanınabileceğine karar vermiştir.⁵² GKRY'nin Kıbrıs'ın kuzeyinde fiili egemenliğinin bulunmamasıyla ilgili diğer soruyu ise ABAD, tüzüğün 22. ve 35. maddeleri çerçevesinde yorumlamıştır. Buna göre mahkeme, 22. maddedeki *forum rei sitae* (taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir) kuralının uluslararası uyuşmazlıklar için geçerli olacağını, dava konusu olayda böyle bir durumun bulunmadığını ve üye devlet mahkemelerinin iç hukuktaki yargılama yetkilerinin belirlenmesinin tüzüğün kapsamı dışında olduğunu belirtmiştir.⁵³ Bu kararın sonucu olarak, GKRY mahkemelerinde Kıbrıs'ın kuzeyinde yer alan taşınmazlara ilişkin verilmiş kararların diğer AB üyesi ülkelerde tanınması ve tenfizinin yolu açılmıştır. Ancak bu noktada, böyle bir kararın egemenlik veya yargı yetkisi tartışmasına girmeden, ilgili tüzüğün getirdiği sınırlama nedeniyle, iç yargı yetkisinin denetlenmesinin imkansızlığı sonucu ortaya çıktığını özellikle ifade etmek gerekir.⁵⁴

Bunlar ışığında, AİHM içtihatlarıyla TMK prosedürlerine ilişkin yıllar içinde oluşturulmuş bir iç hukuk yoluna paralel, onunla çakışma potansiyeli yüksek bir yargısal mekanizma ortaya çıkmıştır. AB Hukuku'nun *sui generis* yapısı içinde ortaya çıkan ve Türk tarafının müdahil olmasının imkansız olduğu bu mekanizmaya son dönemde, aynı konuda başlatılan cezai soruşturmalarda Avrupa Tutuklama Müzekkeresi yolunun uygulanması eklenmiştir. Avrupa Tutuklama Mü-

rarını vermek için konuya ilişkin bir karara gerek duyduğunda, ABAD'dan bu sorun hakkında karar vermesini talep etmesiyle işleyen, bağlayıcı bir karar mekanizmasıdır. Bununla amaçlanan AB Hukuku'nun birlik çapında yeknesak uygulanmasının sağlanması ve üye devlet mahkemelerine bir tür rehberlik edilmesidir. Avrupa Birliği İşleyişi Hakkında Antlaşma (Türkçe çeviri), <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>

⁵² Apostolides v. Orams, para. 37-39.

⁵³ Apostolides v. Orams, para. 48-50.

⁵⁴ Gündüzler, s. 52.

zekkeresi uygulaması ile AB üyesi devletler arasında, yargı organlarının yürütücülüğünde ve işbirliğiyle suçluların karmaşık prosedürlere gerek kalmadan, hızlı bir biçimde iadesi amaçlanmaktadır.⁵⁵ 2006 yılında yapılan bir değişiklikle, GKRY ceza yasasına göre Kıbrıs'ın kuzeyinde yer alan Rum taşınmazlarını işgal eden kimselere, 'dolandırıcılık amacıyla başka birinin taşınmaz malını içeren hileli işlemler' suçunu işlemeleri nedeniyle 7 yıla kadar hapis cezası verilebilmektedir.⁵⁶ Bir Avrupa Tutuklama Müzekkeresi, 2002/584 sayılı Çerçeve Karar'da sayılan -ve dolandırıcılığı da kapsayan- 32 suç türünden biriyle ilgiliyse ve müzekkereyi çıkartan devlette öngörülen cezanın azami süresi en az 3 yıl ise; talep edilen, yani 'yürütücü' konumunda olan diğer üye devletin emir konusu fiilin kendi ceza hukukunda suç sayılıp sayılmayacağına bakmaksızın, ilgili kişiyi teslim etmesi zorunludur.⁵⁷ Diğer suç türlerinde ise söz konusu fiilin her iki devletin ceza hukukunda da suç sayılması gereklidir. Aksi takdirde yürütücü devletin tutuklama müzekkeresini yerine getirmeme konusunda takdir yetkisi olabilecektir. Burada önemli bir nokta, usulen gerekli koşullar oluştuğunda karşılıklı güven ilkesi gereğince, talep edilen kişinin yürütücü devlet tarafından otomatikman teslim edilmek zorunda olmasıdır.⁵⁸ Böyle bir durumda, çerçeve kararın içeriğinde bu konuda zorunlu yerine getirmeme sebepleri arasında bir hüküm yer almazken, yürütücü devletin müzekkereyi çıkartan devletin yargılama yetkisinin kapsamını inceleme ya da yargılama yetkisinin kapsamını kabul etmemesi beklenmemelidir.⁵⁹ Bunun sonucu olarak, Kuzey Kıbrıs'ta yer alan 1974 öncesi Rum

⁵⁵ Anne Pieter van der Mei, "The European Arrest Warrant System: Recent Developments in the Case Law of the Court of Justice," *Maastricht Journal of European and Comparative Law* C. 24, S. 6 (2017), s. 886.

⁵⁶ "Avrupa'da tutuklanma tehdidi", Dr. Latif Aran ile röportaj, *Yenidüzen Gazetesi*, 05.01.2024, <https://www.yeniduzen.com/avrupada-tutuklanma-tehdidi-169088h.htm>

⁵⁷ 2002/584/JHA Avrupa tutuklama emri ve Üye Devletler arasındaki teslim prosedürleri hakkında 13 Haziran 2002 tarihli Konsey Çerçeve Kararı, 13.06.2002, madde 2, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002F0584>

⁵⁸ İlke Göçmen, "Karşılıklı Güven İlkesi ile Temel Hakların Korunması Arasındaki Makul Denge Arayışı: Avrupa Tutuklama Müzekkeresi Örneği," *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi* C. 27, S. 1 (2019), s. 5.

⁵⁹ Bu konuda bir istisna, Çerçeve Karar 4(7-b) maddesinde, seçimlik yerine getirmeme sebepleri arasında, yürütücü devlet hukukuna bir göndermek yapılarak yer almaktadır: "(...) müzekkere, müzekkereyi çıkaran üye devletin sınırları

taşınmazları üzerinde tasarrufta bulunan herkesin AB üyesi ülkelere yapacakları seyahatlerde tutuklama da dahil olmak üzere, güvenlik tedbirlerine tabi kılınma ve GKRY'ye iade edilme riskiyle karşı karşıya kalacağı düşünülebilir.⁶⁰ Bu kapsamda çıkarılmış olan bir tutuklama müzekkeresi Aralık 2023'te bir Kıbrıslı Türk'ün İtalya'da tutuklanması ve GKRY'ye teslim edilmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak bu olayda ilgili kişinin İtalya'da tutuklu olarak mağduriyetinin uzamamasını istediği için itiraz sürecini ileri götürmediği ve iade edilmeyi kabul ettiği ileri sürülmektedir.⁶¹ Bu nedenle belirtilmesi gereken önemli bir nokta, bu ve benzeri olayların tekrarı durumunda, GKRY mevzuatındaki haliyle Kuzey Kıbrıs'taki taşınmazların alım satımını yapmanın 'dolandırıcılık' suçu olarak tanımlanmasının isabetliliği ve ayrıca adil yargılanma hakkının ihlali, iade durumunda baskı görme ihtimali gibi temel haklar yönünden olası itirazlara yürütücü Avrupa mahkemelerinin nasıl karşılık vereceği şimdilik belirsizliğini korumaktadır.⁶² Zira, dolandırıcılık, tecavüz gibi maddi unsurları ülkeden ülkeye değişebilen suçlar bakımından, yürütücü devlet mahkemelerinin suçun içeriğinin farklı düzenlenmesi durumunda iade etmeme seçeneğinin bulunup bulunmadığı konusunda literatürde bir görüş birliği olmadığı görülmektedir.⁶³ Bu belirsizlikler karşısında, GKRY tarafının elinde, siyasi bir konuyu hukuksal mekanizmalarla manipüle etmek için önemli bir kozun bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Hem Orams kararının tanıma ve tenfiz süreçlerine etkisi, hem de Avrupa Tutuklama Müzekkeresi uygulamaları Kıbrıs sorununun

dışında işlenen suçlarla ilgiliyse ve müzekkereyi uygulayan üye devletin kanunları, kendi sınırları dışında işlenen aynı suçların kovuşturulmasına izin vermiyorsa." 2002/584 sayılı Çerçeve Karar https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2002/584/oj/eng

⁶⁰ Türkçeye Avrupa Tutuklama Müzekkeresi olarak çevrilmiş olan bu prosedür, yalnızca tutuklamayı değil, yakalama, gözaltı, adli kontrol gibi güvenlik tedbirlerini de içermektedir. Türkçe çevirisi ile orijinali arasındaki bu terimsel farklılıkla ilgili olarak, bkz. Göçmen, s. 4.

⁶¹ Kıbrıs Türk Barolar Birliği, Av. Akan Kürşat yargı süreci hakkında basın açıklaması, 16.02.2024, <https://www.kibristurkbarolarbirligi.org/Yazi-Detay/av-akan-kursat-yargi-sureci-hakkinda-basin-toplantisi/373>

⁶² ABAD, sistemik eksiklikler ve bu tür temel hakların ihlal edileceği yönünde güçlü şüpheler olması durumunda karşılıklı güven ilkesinin bertaraf edilebileceğini kabul etmektedir. Göçmen, s. 17.

⁶³ Libor Klimek, *European Arrest Warrant*, Heidelberg: Springer, 2015, s. 101.

mülkiyet boyutunda önemli güncel sorunları oluştursa da, bu süreçteki esas hukuksal paradoksu bir devletin -tüm aksi yöndeki siyasal tezlerine karşın- hiçbir etkin fiili kontrolünün olmadığı bir alandaki hak ihlalleriyle ilgili yargılama yetkisinin varlığını dayatması oluşturmaktadır. Geçtiğimiz dönemde görülen celselerde bazı sanıklar halihazırda, kararların fiilen uygulanabilirliği olmadığı gerekçesiyle GKRY mahkemelerinin KKTC sınırları içindeki mülklerle ilgili olarak yargılama yetkisinin olmadığını ileri sürmüşlerdir. Ancak tarafların yetkisizlik itirazları GKRY mahkemelerince reddedilmiştir.⁶⁴ Aşağıda ayrıntılı olarak tartışılacağı üzere, GKRY mahkemelerinin bu tutumu uluslararası hukuk ve AİHM içtihatları bakımından birtakım çelişkileri beraberinde getirmektedir.

II. AİHM KARARLARINDA TARTIŞMALI ÜLKE SINIRLARI İÇİNDE EGEMENLİĞİN FİİLEN KULLANILAMAZ OLMASI

İlk bölümde açıklandığı gibi, TMK'nın kurulması ve etkili bir iç hukuk yolu olarak tanınmasıyla birlikte Kuzey Kıbrıs'ta yer alan 1974 öncesi Rum mallarına ilişkin mülkiyet iddialarının çözüme kavuşturulması amacıyla AİHM destekli bir mekanizma oluşturulmuştur. Ancak Aralık 2023'ten itibaren kamuoyunun gündemine giren, Kuzey Kıbrıs'taki 1974 öncesi Rum mallarının alım satımı nedeniyle GKRY mahkemelerinde ceza kovuşturmalarının başlatılması ile bu mekanizmayla ve bugüne kadar oluşturulmuş ilgili içtihatlarla çatışan yeni bir uygulama devreye sokulmuştur. Aşağıda önce, AİHM'in kendi bakış açısıyla iç savaş, çatışma vb. nedenlerle sınırları tartışmalı olan devletlerde fiili egemenliğin kullanılamadığı alanlarda hak ihlali durumunda yargılama yetkisini nasıl belirlediğine değinilecektir. Bu çerçevede, GKRY'nin Kuzey Kıbrıs sınırlarında işlenen fiillere suç isnat etme ve yargılama yetkisiyle ilgili güncel tartışma ele alınacaktır.

A. İlaşcu Kararı ile Belirlenen Çerçeve

Uluslararası hukukta yargılama yetkisi egemenlikle yakından ilişkili bir konu olarak ele alınmaktadır. Bu bakımdan, uluslararası hu-

⁶⁴ "Ukrayna uyruklu emlakçının Rum mallarının satışına aracılık davası devam ediyor", Bugün Kıbrıs Gazetesi, 25.06.2025 <https://bugunkibris.com/2025/06/25/ukrayna-uyruklu-emlakcinin-rum-mallarinin-satisina-aracilik-davasi-devam-ediyor/>

kukta yargılama yetkisinin ülkeselliği esastır.⁶⁵ Bu konuda uluslararası hukukun devletlere getirdiği başlıca yükümlülüğün, “hangi şekilde olursa olsun bir başka devletin ülkesi üzerinde güç uygulamamak” olduğunu belirten klasik SS Lotus-Bozkurt kararı, bu konuda geleneksel bir hukuki dayanağı oluşturmaktadır.⁶⁶ Buna rağmen, yargılama yetkisinin ülkeselliği mutlak bir ilke değildir. UAD’nin “İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Duvar İnşasının Hukuki Sonuçlarına dair Tavsiye Görüşü”nde belirttiği gibi, istisnai olarak yargılama yetkisinin ülke sınırlarının dışındaki hukuki olayları kapsamaması mümkündür.⁶⁷

AIHS 1. maddede düzenlenen yetki konusu, sözleşmecı devletlerin yasama ve yürütme yetkilerinin yanı sıra yargılama yetkisi ile de ilişkilidir.⁶⁸ Ayrıca, genel olarak insan hakları sözleşmelerinde yetki devlet sorumluluğu ile iç içe olan bir kavramdır.⁶⁹ AIHS sisteminde 1. maddeye istinaden yargılama yetkisinin ülkeselliği genel ilkeyi oluşturmaktadır.⁷⁰ Bu bağlamda AIHM tarafından bu konuda verilen başat karar olarak kabul edilen *Al-Skeini* kararında olduğu gibi, AIHM yargılama yetkisinin ülkeselliği ilkesini ‘uzamsal’ ve ‘kişisel’ olarak uygulamaktadır. Yani, hak ihlali uzamsal olarak devletin etkin kontrolü altındaki bir mahalde gerçekleşmiş olmalı, kişisel olarak da devlet otoritesine tabi ya da devleti temsil edenlerin kontrolünde bulunanlara karşı işlenmiş olmalıdır.⁷¹ AIHM’in AIHS 1. madde çerçevesinde yargılama yetkisine ilişkin vermiş olduğu kararlarında zaman içinde ülkesellik ilkesinin kimi istisnaları ortaya çıkmıştır. Bu istisnalar daha ziyade iç

⁶⁵ Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 7. Baskı, Oxford University Press, Oxford, 2008, s. 299.

⁶⁶ S.S. Lotus v Bozkurt (Fransa v Türkiye) PCIJ Rep Series A No. 10 (1927) 18, Dobrosława C. Budzionowska, “Some Reflections on the Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights,” *Wroclaw Review of Law, Administration & Economics* C. 2, S. 1 (2012): s. 52.

⁶⁷ Legal Consequences of the Construction of a Wall In the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion [2004] ICJ Rep 136, para. 109., Budzionowska, s. 52.

⁶⁸ Gondek, s. 366.

⁶⁹ Cedric Ryngaert, *Jurisdiction in International Law*, 2. Baskı, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 22.

⁷⁰ Özdek, s. 32.

⁷¹ Al Skeini ve diğerleri v. Birleşik Krallık, Başvuru No 55721/07, 07/07/2011, para. 133–140, Marko Milanović/Tatjana Papić, “The Applicability of the ECHR in Contested Territories,” *International and Comparative Law Quarterly* C. 67, S. 4 (2018), s. 781.

karışıklıklar ya da çatışmalar neticesinde kimi ülkelerin egemenliğinin parçalı ya da tartışmalı hale gelmesiyle ilgilidir. AİHM'in hak ihlalleri konusunda bir ülkenin hukuki sınırlarının ötesinde yargılama yetkisini incelerken, *Loizidou* kararında olduğu gibi 'etkin kontrol' kriterini dikkate aldığı bilinmektedir.⁷² *Bankovic* kararında belirtildiği üzere, sözleşmenin ülke sınırları dışında uygulanabilmesinin en önemli koşulu, uygulamama halinde hakların korunması bakımından bir boşluğun ortaya çıkacak olmasıdır. Bu durumda öncelikle beklenen etkin kontrol kuralının uygulanması olacaktır.⁷³ Bununla birlikte AİHM'e göre belli durumlarda, sınırları tartışmalı bölgelerde 'fiili egemenliğini uygulayamayan' devletlerin yargılama yetkisi mevcut olabilir ve bu da ülkesellik ilkesinin genel görünümüne ikinci istisnai durumu oluşturmaktadır.⁷⁴ Yetki konusunda bu istisnalar göz önüne alındığında, AİHS 1. maddede düzenlenen yetki kavramının uluslararası hukuktaki genel devlet yetkisinden farklı olduğu ileri sürülmüştür.⁷⁵

Bir antlaşmanın taraf devletlerin ülkesel sınırlarının ötesinde bağlayıcı sonuçlar doğurabileceği konusunda uluslararası hukukta genel bir hüküm bulunmamaktadır. Bu bakımdan, AİHM'in AİHS'nin tartışmalı topraklar üzerindeki uygulamasına ilişkin kararları sözleşmenin 1. maddesinin yorumlanmasına dayalı olarak ortaya çıkmaktadır.⁷⁶ İlk dönem kararlarına bakıldığında AİHK'nın, egemenliğin fiili olarak kullanılamıyor oluşu nedeniyle yargılama yetkisinin mevcut olmayacağı konusunda oldukça açık bir yaklaşımının olduğu gözlemlenmektedir. 1991 yılında verdiği bir kararında AİHK, fiili olarak egemenliğini sürdürüyor olmasından ötürü Kıbrıs'ın kuzeyinde meydana gelen hak ihlallerinden dolayı GKRY'nin sorumlu tutulamayacağına hükmetmiştir:

"Komisyon şu anda, davalı Hükümetin yetkisinin fiilen Kıbrıs'ın güney kısmı ile sınırlı olduğunu tespit etmektedir. Bu nedenle, Kıbrıs

⁷² *Loizidou v. Türkiye*, Başvuru No. 15318/89, 18/12/1996, para. 56.

⁷³ Gondek, s. 376.

⁷⁴ *Sargsyan v. Azerbaycan* [BD], Başvuru No. 40167/06, 2015, para. 130

⁷⁵ Kjetil Mujezinović Larsen, "Territorial Non-Application of the European Convention on Human Rights," *Nordic Journal of International Law* C. 78 (2009), s. 77.

⁷⁶ Milanović/Papić, 779; Bu konuyu uluslararası hukukun genel kuralları bakımından tartışan bir çalışma için bkz. Miray Azaklı Köse, «Uluslararası Hukukta Eylemin Devlete Atfedilmesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Ülke Dışı Yetki Arasındaki İlişki,» *Public and Private International Law Bulletin* C. 41, S. 1 (2021), s. 261-285.

Cumhuriyeti, mevcut başvuruçuların şikayet ettiği, Kuzey Kıbrıs'taki Türk Kıbrıslı yetkililerin eylemlerinden dolayı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesi kapsamında sorumlu tutulamaz."⁷⁷

AİHK'nın kararda Kıbrıs adasındaki tek egemen güç olarak GKRY'yi (Kıbrıs Cumhuriyeti) tanıdığının altını çizmek gerekir. Komisyon'un bu yaklaşımının temeli, Kuzey Kıbrıs'ta otoritesini fiilen kullanabilecek durumda olmayan GKRY'nin (Kıbrıs Cumhuriyeti) hak ihlallerine ilişkin bir yükümlülük altında olmadığı, dolayısıyla kendisine sorumluluk atfedilemeyeceği fikriydi.⁷⁸ Ne var ki, daha sonraki kararları ile AİHM sorumluluk atfedilebilirlik ve yargılama yetkisi arasındaki bağlantıyı daha esnek bir yaklaşımla ele almayı seçmiştir. AİHM bu noktada fiili kontrolü altında yaşayan kişilerin haklarının korunması açısından, söz konusu devletin sınırlı yargı yetkisinin pozitif yükümlülükler kapsamında mevcut olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle de, bu kişilerin AİHS kapsamındaki haklarının korunması konusunda tüm diplomatik ve hukuki yolları kullanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda 2004 tarihli *Ilaşcu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya* kararı konuya belli ölçülerde açıklık getirmektedir. Söz konusu karar yalnızca AİHM içtihatları açısından değil, aynı zamanda uluslararası hukuk bakımından da bir ilk olma özelliğini taşımaktadır.⁷⁹ Moldova vatandaşı başvuruçular Ilie Ilaşcu ve diğer üç kişi, 1992 yılında, -AİHM'e göre *de jure* Moldova sınırları içinde kalan ancak Moldova'nın fiili egemenliği dışındaki bir *de facto* devlet olan- Transdinyester'de gözüaltına alınıp işkence görmüşler ve adil olmayan bir yargılamayla hapse mahkum edilmişlerdir. Başvuruçular karşılaştıkları hak ihlallerinden ötürü Moldova'yı ve Transdinyester bölgesinde etkin kontrolü bulunan Rusya'yı dava etmişlerdir. AİHM Rusya'nın sorumluluğu ile ilgili olarak *Loizidou* kararından itibaren ortaya koyduğu etkin kontrol kriterini kullanarak karar vermiştir. Transdinyester'i resmi olarak sınırları içinde gördüğü, fakat fiili kontrolü olmayan Moldova açısından ise yeni bir emsal karara imza atmış; AİHS 3. ve 5. maddelerin ihla-

⁷⁷ An ve diğerleri v. Kıbrıs, Başvuru No. 18270/91, Karar, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, 18/10/1991.

⁷⁸ Milanović/Papić, 786.

⁷⁹ Ganna Yudkivska, "Territorial Jurisdiction and Positive Obligations of an Occupied State: Some Reflections on Evolving Issues under Article 1 of the European Convention," *The ECHR and General International Law*, der. Anne van Aaken ve Iulia Motoc, Oxford University Press, Oxford, 2018, s. 4

linden ötürü, Rusya ile birlikte Moldova'nın da tazminat ödemesine karar vermiştir.

AİHM, hangi durumlarda bir devletin kendi ülke sınırları içinde ulusal yargılama yetkisini kullanmasına engel koşulların ortaya çıkacağını bu kararda belirtmiştir. Mahkemeye göre, ulusal sınırlar içindeki yargılama yetkisi birtakım istisnai durumlarda, özellikle de bir devletin topraklarının bir kısmında yetkisini kullanmasının engellendiği durumlarda sınırlandırılabilir:

"Bu durum, ilgili toprakları etkin bir şekilde kontrol eden başka bir devletin silahlı kuvvetlerinin askeri işgali [...] savaş veya isyan eylemleri veya ilgili devletin topraklarında ayrılıkçı bir devletin kurulmasını destekleyen yabancı bir devletin eylemleri sonucu olabilir."⁸⁰

Ilaşcu kararındaki bu ifadeler, egemenliğin fiilen kullanılmadığı topraklardaki yargılama yetkisinin reddiyesini değil, sınırlandırılmasını ifade ettiği şeklinde yorumlanmaktadır.⁸¹ Bu kararda gözden kaçırılmaması gereken noktalardan biri de, Transdinyester bölgesindeki ihlallerden ötürü bölgede etkin kontrolü devam eden Rusya'nın yargılama yetkisinin de söz konusu olduğunun kabul edilmesidir. Ancak Moldova'nın aksine, Rusya'nın yargılama yetkisinin sınırlılığı hakkında bir açıklamaya yer verilmemektedir.

AİHM bu kararında, fiili bir durum nedeniyle bir devletin ülkesinin bir kısmı üzerinde egemenliğini sürdüremiyor olsa bile, hak ihlalleri konusunda yargılama yetkisini bütünüyle kaybetmeyeceğini ve toprakları üzerinde yaşayan kişilerin temel haklarıyla ilgili pozitif yükümlülükler altında olduğunu belirtmiştir. Fakat egemenliği sınırlandıran fiili durum nedeniyle yargı yetkisinin kapsamı daralmıştır. AİHM bunu 'sınırlı yetki' ile ifade ederek, muğlak bir kavram yaratmıştır.⁸² Mahkemeye göre, Moldova'nın Transdinyester'de sınırlı da olsa yargılama yetkisinin ve pozitif yükümlülüklerinin varlığı burada otoritesini yeniden sağlama ihtiyacıyla ilgilidir.⁸³ Yine de, söz konusu devletin temel hak ve özgürlüklerin korunması için her türlü yasal ve diplomatik araçla çaba göstermesi gerekliliğinin altını çizmiştir:

⁸⁰ *Ilaşcu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya* [BD], Başvuru No. 48787/99, 08/07/2004, para. 312.

⁸¹ Milanović/Papić, s. 787.

⁸² *Ilaşcu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya*, para. 333.

⁸³ *Ilaşcu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya*, para. 339.

“(...) Moldova’nın Transdinyester bölgesinde fiili kontrolü olmasına rağmen, AİHS’nin 1. maddesi uyarınca, yetkisi dahilinde ve uluslararası hukuka uygun olarak alabileceği diplomatik, ekonomik, yargısal veya diğer önlemlerle başvuruçuların Sözleşme ile güvence altına alınan haklarını sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. (...) Moldova’nın AİHS kapsamındaki yükümlülükleri, Transdinyester bölgesinde bulunan başvuruçuların haklarını güvence altına almak için elinden gelen tüm uygun önlemleri alma şeklindeki pozitif yükümlülüklerle sınırlıdır”.⁸⁴

Mahkeme, alınması gereken önlemlerin ne olduğunu belirlemenin kendi görevi olmadığını, ancak AİHS 2. ve 3. maddelerdeki gibi mutlak hakların ihlali durumunda asgari önlemleri belirleme konusunda yetkisinin olduğunu ifade etmiştir. Bir anlamda AİHM, Moldova gibi topraklarının belli bir kısmında fiilen egemenliğini yitirmiş devletler açısından, mutlak hakların korunması bakımından sınırlı da olsa bir yükümlülüğün mevcut olduğunu duyurmuştur. Bu yükümlülükler pozitif yükümlülüklerle sınırlıdır. Bu kararda ortaya konulduğu üzere, pozitif yükümlülüklerin ortaya çıkması için negatif yükümlülüklerin varlığına gerek yoktur; başka bir deyişle karar pozitif yükümlülükleri bağımsız olarak ortaya koymuştur.⁸⁵ Ancak belirtmek gerekir ki, bu yükümlülük söz konusu tartışmalı topraklarda mutlak anlamda bir yargılama yetkisinin varlığını içermemektedir.

Ilaşcu kararının pozitif yükümlülük kuralının uygulamada birçok çelişkiye yol açtığı ve bu nedenle akademik literatürde sıklıkla eleştirildiğini vurgulamak gerekir. Her şeyden önce kuralın hukuki ve mantıksal temeli bir muammadır. Bu bakımdan, yetki konusunu içerik bakımından belirsizliğe mahkum etmesi sebebiyle eleştirilmektedir.⁸⁶ Ayrıca, AİHS 1. maddede yer alan yetki kuralının içtihatlarla oluşturulmuş, yukarıda belirtilen uzamsal ve kişisel boyutlarıyla uyumsuzluğuna ve aynı zamanda kuralın uygulandığı çatışma geçmişine sahip tartışmalı bölgelerde süren siyasal sorunların çözümüne nasıl bir katkısının olacağının belirsizliğine işaret edilmesi dikkat çekmektedir.⁸⁷ Karara yönelik bir diğer eleştiri de, bir yandan Moldova’nın

⁸⁴ Ilaşcu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya, para. 333-334.

⁸⁵ Larsen, s. 86.

⁸⁶ Gondek, s. 370.

⁸⁷ Milanović/Papić, s. 795.

Transdinyester'de hakimiyetini tekrar kurması gerekliliğini belirtirken, bir yandan da Transdinyester yönetimiyle işbirliği yapmasını ön görmesi bakımından çelişkiler barındırmasıdır.⁸⁸

Bununla birlikte AİHM, *Ilaşcu* kararı ile geliştirdiği bakış açısını daha sonra yine Moldova ve Rusya aleyhine başvuruların sonuca bağlandığı bir dizi kararda sürdürmüştür. *Catan ve diğerleri v. Moldova ve Rusya* kararında da Transdinyester'de temel hak ve özgürlüklerin korunması için Moldova'nın pozitif yükümlülükler altında olduğunu yinelemiş ve 1 No'lu Ek Protokol'ün 2. maddesi çerçevesinde başvuruların eğitim hakkının korunması konusunda Moldova'nın çabalarını yeterli görmüştür.⁸⁹ *Mozer* davası ise, Transdinyester'de haksız şekilde tutuklandığını iddia eden başvurucunun, Moldova hukukunda başvurabileceği geçerli bir iç hukuk yolunun bulunmaması nedeniyle, AİHM'in iç hukuk yollarının tüketilmesine gerek olmadığı yönündeki kararı ile dikkat çekmiştir.⁹⁰

Mahkemenin *Ilaşcu* içtihadı kapsamında, AİHS 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesindeki mülkiyet hakkının ihlali ile ilgili olarak iki karar özellikle önemlidir. Bunların ilki *Sandu* kararıdır. Dava 1646 Moldova vatandaşı gerçek kişi ile üç şirket tarafından yapılan toplam sekiz başvurunun birleştirilmesiyle görülmüştür. Moldova Hükümeti toprak reformu kapsamında Transdinyester sınırına yakın birçok tarım arazisinin mülkiyetini aralarında başvurucuların da bulunduğu çiftçilere devretmiştir. Arazilerin ortasından geçen karayolu ise Transdinyester idaresinin kontrolü altındadır. Transdinyester idaresi önceleri Moldovalı çiftçilerin topraklarına ulaşmak için bu yolu kullanmalarına izin vermiş, fakat zamanla bu kullanımı zorlaştırmış ve ücretli hale getirmiştir. 2004 yılında Transdinyester idaresi arazilerin kendisine ait olduğunu ileri sürmüş ve kira ödemeleri koşuluyla kullanıma izin verileceğini bildirmiştir. Bunu kabul etmeyen Moldovalı çiftçilerin arazilerine erişimini tamamen engellenmiştir. AİHM bu davada, çiftçilerin topraklarına güvenli erişimi için çaba gösteren ve kaybedilen toprakları için tazminat ödeyen Moldova devletinin pozitif

⁸⁸ Yudkivska, s. 9.

⁸⁹ *Catan ve diğerleri v. Moldova ve Rusya*, Başvuru No.ları 43370/04, 8252/05 ve 18454/06, 19/10/2012, para. 110, 147, 148.

⁹⁰ *Mozer v. Moldova ve Rusya*, Başvuru No. 11138/10, 23/02/2016, para. 115-121.

yükümlülüklerini yerine getirdiğini, mülkiyet haklarının ihlal edilmiş olmasına rağmen bundan Moldova'nın sorumlu olmadığını kararlaştırmıştır.⁹¹ *Gramă/Dîrul* kararında ise mahkeme, Moldova plakalı araçlarıyla Transdinyester'de seyahat ederken durdurulan, araçlarını gümrüğe kaydettirmedikleri ve gümrük vergisi ödemedikleri gerekçesiyle Transdinyester otoritelerince araçlarına el koyulan iki başvuruçunun 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesi kapsamında mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiası çerçevesinde Moldova'nın pozitif yükümlülüklerinden dolayı sorumluluğunu incelemiştir. Sonuç olarak mahkeme, araca el koyulmasıyla ilgili bir cezai soruşturma başlatılmış olması ve AGİT'in konu hakkında bilgilendirilmesi nedeniyle, Moldova'nın bu konuda pozitif yükümlülüklerini yerine getirmiş olduğuna, dolayısıyla hak ihlalinin sorumlu tutulamayacağına karar vermiştir.⁹² AİHM bu kararlar ile, kendi bakış açısı doğrultusunda, bir devletin *de jure* kendi sınırları içinde kalmakla birlikte, fiilen otoritesini uygulayamadığı durumlarda, hak ihlallerine karşı pozitif yükümlülüklerinin devam ettiğine dair bir çerçeve çizmiştir. Bu bağlamda, yukarıda söz edilen, GKRY mahkemelerinde Kuzey Kıbrıs'taki Rum mallarının alım satımını yapanlara yönelik açılan ceza davalarının uluslararası hukukta meşru bir yerinin olup olmadığını anlamak için, *Ilaşcu* içtihadı ile belirlenen çerçevenin ne ölçüde Kıbrıs'a uygulanabileceğini tartışmak gerekmektedir.

B. GKRY'nin Kuzey Kıbrıs'taki Mülkiyet Hakkı İhlali İddiaları ile İlgili Yargılama Yetkisi Üzerine Değerlendirme

Son dönemde, Kuzey Kıbrıs'taki Rum taşınmazlarının alım satımına ilişkin olarak GKRY'de yürütülen yargılamaların AİHM'e taşınma olasılığı, *Ilaşcu* kararı çerçevesinde değerlendirildiğinde, GKRY'nin kuzeydeki taşınmazlara dair mülkiyet hakkı ihlalleri konusunda ulusal yargı yetkisinin AİHM kararlarıyla desteklenip desteklenemeyeceği sorusunu gündeme getirmektedir. Başka bir ifadeyle, KKTC topraklarında fiili ve etkin kontrolü olmasa da, kendi vatandaşlarının KKTC sınırlarında kalan mülkiyet haklarını koruma konusunda, GKRY'nin

⁹¹ Sandu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya, Başvuru No. 21034/05 vd., 17/07/2018, para. 85-88.

⁹² Gramă/Dîrul v. Moldova ve Rusya, Başvuru No.ları 28432/06, 5665/07, 15/10/2019, para. 36.

AİHM içtihatları çerçevesinde pozitif yükümlülük olgusuna dayanıp dayanamayacağı incelenmelidir. Akademik literatürde de, Kıbrıs konusunun henüz gelişmekte olan pozitif yükümlülük ve sınırlı yetki ilkelerinin gelecekteki sınırlarını belirleme konusunda bir potansiyel taşıdığına işaret edilmektedir.⁹³ Bu bağlamda özellikle dört noktayı karşılaştırmalı olarak ele almak gerekmektedir.

Öncelikle, *Ilaşcu* kararında da belirtildiği üzere, Moldova'nın Transdinyester bölgesi üzerindeki fiili otoritesi çok sınırlı olmakla birlikte, tamamen ortadan kaldırılmış değildir. Kimlik kartlarının düzenlenmesi, gümrük damgalarının vurulması gibi konularda Moldova devletinin hala fiili yetkileri mevcuttur.⁹⁴ Bu bakımdan, yukarıda belirtilen *An* ve *Kıbrıs v. Türkiye* kararlarında mahkemenin GKRY'nin Kuzey Kıbrıs'ta fiili otoritesinin hiç olmamasını ve dolayısıyla yetkisinin ve sorumluluğunun da bulunmadığının altını çizmiş olması önemlidir. Mahkemenin ayrıca Rusya'nın Transdinyester'deki konumunu, Türkiye'nin KKTC'deki konumundan farklı tanımlıyor olmasının da *Ilaşcu* kararı üzerinde etkili olduğu düşünülebilir. Buna bağlı olarak, Moldova bakımından pozitif yükümlülükler tanımlayarak Transdinyester'de yaşanabilecek hak ihlalleri konusunda isnat edilirlilik yönünden bir 'boşluk' oluşmasının önüne geçilmek istendiği düşüncesi öne çıkmaktadır.⁹⁵

Öte yandan, AİHM tarafından belirtildiği üzere, devletlerin fiili otoritesi dışındaki bölgelerdeki pozitif yükümlülükleri sınırsız değildir, 'makul sınırlar' ile belirlenmelidir. Makul sınırların kapsamı ise söz konusu devletlerin otoritesi dışındaki bölgeler üzerindeki etkisiyle orantılı olmalıdır.⁹⁶ Bu durum göz önüne alındığında, GKRY'nin Kuzey Kıbrıs'ta yer alan taşınmazların tasarrufuna ilişkin hiçbir etkiye sahip olmaması, *Ilaşcu* içtihadının Güney Kıbrıs'ta sürdürülen yargılamalara dayanak oluşturabileceği konusunda ciddi şüphe yaratmalıdır. Ayrıca, KKTC'de meydana gelen hak ihlallerinden açıkça Türkiye'nin sorumlu tutuluyor olması, AİHM tarafından kararları ve etkililiği tanıyan TMK'nın varlığı, hakların korunması konusunda boşluk oluşma-

⁹³ Larsen, s. 88.

⁹⁴ *Ilaşcu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya*, para. 329.

⁹⁵ Larsen, s. 84.

⁹⁶ Yudkivska, s. 147.

sını engelleyen olgulardır. Bu nedenle, GKRY’de süren yargılamalara ilişkin GKRY mahkemelerinin yetkisinin kabul edilmesi ancak AİHM açısından *Ilaşcu* içtihadının daha da genişletilmesiyle söz konusu olabilir. Fakat bu durumun gerçekleşmesi, AİHM nezdinde egemenliğin tartışmalı olduğu bölgelerde yetki konusunun içeriğinin daha da belirsizleşmesine sebep olacaktır. Böyle bir belirsizlik ise kaçınılmaz olarak hukuki güvenlik ilkesini zedeleyeceği gibi, dolaylı yoldan Avrupa kamu düzeni fikrine de zarar verecektir.⁹⁷

İkinci nokta ise, hakların korunması konusunda ilgili taraflar arasındaki ilişkilerle ilgilidir. AİHM, Moldova’nın pozitif yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini incelerken, Moldova’nın Rusya ve Transdinyester ile ilişkilerinin boyutunu dikkate almak durumunda olduğunu ifade etmiştir.⁹⁸ Bu bakımdan geçen yıllar içerisinde Moldova Transdinyester yönetimi ile çeşitli vesilelerle ilişki kurmuş, burada işlenen bazı suçlar açısından soruşturmalar yürütmüştür. Bunu Transdinyester halkının yaşam koşullarını korumak için yaptığını duyurmuştur. Aynı şekilde, başvuru *Ilaşcu*’nın serbest bırakılması için de girişimlerde bulunmuştur. Kıbrıs açısından ise, GKRY’nin özellikle benzer adli konularda iş birliğine girmekten sakındığı, AİHM’in *Güzelyurtlu* kararında bu konuda GKRY’yi haklı bulduğu görülmektedir. Güney Kıbrıs’ta iki Kıbrıslı Türk’ü öldürerek Kuzey Kıbrıs’a geçen şüphelilerin yakalanması ve delillerin toplanması konusunda, GKRY, Türkiye ve KKTC’nin adli iş birliği yapmamasının tartışıldığı kararda, AİHM’e göre GKRY aksi yönde hareket etseydi, konu basit bir adli iş birliğini aşabilirdi:

“Bu, esasen Kıbrıs’ın [GKRY] ceza davasını ‘KKTC’ mahkemelerine devretmesi anlamına gelir ve Kıbrıs bu şekilde kendi kontrolündeki bölgede işlenen bir cinayet üzerinde cezai yargı yetkisini, kendi topraklarında kurulmuş tanınmayan bir varlığın mahkemelerine devretmiş olur.”⁹⁹

Mahkeme, aksi yönde bir tutumun GKRY açısından egemenliğini ve kamu düzenini bozucu etkileri olabileceğinin altını çizerek, bu ka-

⁹⁷ Özge Okay Tekinsoy. “Avrupa Kamu Düzeni Kavramı.” *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* C. 1, S. 1 (2011), s. 66–79.

⁹⁸ *Ilaşcu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya*, para. 337.

⁹⁹ *Güzelyurtlu ve diğerleri v. Kıbrıs ve Türkiye*, Başvuru No. 36925/07, 29/01/2019, para. 253.

rarında GKRY aleyhine 2. maddeyi usulen ihlal ettiği iddiasını reddetmişti. Bu bakımdan GKRY'nin, *İlaşcu* kararında belirtilen fiili otoritesinin olmadığı bölgede temel hak ve özgürlükleri korumak için "yetkisi dahilinde ve uluslararası hukuka uygun olarak alabileceği diplomatik, ekonomik, yargısal veya diğer önlemler" alma konusunda yapabilecekleri oldukça sınırlıdır. Bu durum Transdinyester'in KKTC için emsal olamayacağını gösteren olgulardan biridir. Bununla bağlantılı olarak hatırlatılması gereken önemli bir nokta da, KKTC yargı makamlarınca verilmiş olan kararların AİHM tarafından baştan hükümsüz kabul edilmediğidir:

"Mahkeme, buna göre, 'KKTC' makamlarının bir eyleminin Kuzey Kıbrıs topraklarında yürürlükte olan yasalara uygun olması halinde, bu eylemlerin ilke olarak Sözleşme açısından iç hukukta yasal dayanağı olduğu kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir."¹⁰⁰

Bu bağlamda mahkemeye göre, tanınmayan devletlerde anayasal ve yasal temeli olan mahkemelerin varlığı bu bölgelerde AİHS'nin etkinliğinin sağlanması açısından önemlidir, dolayısıyla da meşrudur. Suç işleyen bir kimsenin KKTC polisi tarafından göz altına alınması ve KKTC mahkemeleri tarafından yargılanmasının AİHM için olumlu örnekler olarak gösterildiği kararlar mevcuttur. Ayrıca bu kararlarda AİHM, herhangi bir delil olmadan, sırf KKTC mahkemeleri tarafından Rum vatandaşlarına karşı verildiği için mahkeme kararlarının adaletsiz ya da taraflı olarak görülmesi gerektiğine hükmedemeyeceğini belirtmiştir.¹⁰¹ Bu koşullar altında, 1974 öncesi Rum taşınmazlarının alım satımı konusunda GKRY mahkemelerinin cezai yetkisinin kabul edilmesi, KKTC yargı yetkisi alanında görülen davalarla potansiyel çakışma riskini de doğurabilecektir. Böyle bir durumun *ne bis in idem* ilkesinin ihlaline yol açabileceği açıktır.

Üçüncü nokta, tapuya güven ilkesi ve kovuşturulan kişilerin iyi niyetli olması durumunda yaşanacak çelişkilerle ilgilidir. GKRY tarafından son dönemde yürütülen söz konusu kovuşturmaların içeriği

¹⁰⁰ Güzelyurtlu ve diğerleri v Kıbrıs ve Türkiye, para. 248.

¹⁰¹ Güzelyurtlu ve diğerleri v Kıbrıs ve Türkiye, para. 248.; Protopapa v. Türkiye, Başvuru No. 16084/90, 24/02/2009, para. 60, 87; Bununla birlikte mahkeme bu olguyu kabul etmesinin GKRY'yi (Kıbrıs Cumhuriyeti) adanın tek meşru devleti olarak görmesine halel getirmediğinin altını çizerek Foka v. Türkiye, Başvuru No. 28940/95, 24/06/2008, para. 84.

KKTC’de taşınmaz alım satımı yapan herkesi etkileyebilecek boyutadır. Ancak, söz konusu yargılamalarda dikkat çeken hususlardan biri de, bugüne kadar yargılanan kişilerin daha çok Avrupa Birliği vatandaşları arasından seçilmesidir. Böyle bir seçimde Avrupa Tutuklama Müzekkeresi uygulamasından faydalanılmak istendiği, özellikle tutuklanan AB vatandaşları üzerinden bazı siyasi mesajlar verilmek istenildiği düşünülebilir. Buna göre, KKTC’yi tanımayan ve Rum tezlerine uygun olarak Kuzey Kıbrıs’ı ‘işgal altındaki’ bölge sayan ülkelerin vatandaşları için Rum argümanlarının geçerli olabileceği, bu kişilerin tapuya güven ilkesinin korumasından faydalanamayacakları ileri sürülebilir. Ancak son dönemde söz konusu soruşturmaların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan bazı kişilere yönelik olarak da başlatıldığı basında paylaşılmaya başlanmıştır.¹⁰² Böyle bir durumda, KKTC’nin Türkiye tarafından tanınıyor olması ve KKTC’de mülk edinen Türk vatandaşlarının tapuya güven ilkesi paralelinde iyi niyetle hareket ediyor olmaları karşısında, Rum yargısının olası kovuşturmalarının zemini uluslararası hukuk açısından zayıflayabilir. Zira, AİHM’in tapuya güven ilkesinin ve tarafların iyi niyetinin dikkate alınmaması durumunda AİHS 1 No’lu Ek Protokol 1. maddede düzenlenen mülkiyet hakkının ihlal edildiği konusunda bir dizi kararı mevcuttur.¹⁰³ Son derece karmaşık tarihsel dinamiklere yaslanan siyasal bir sorun çerçevesinde, vatandaş oldukları devlet tarafından tanınan bir devletin, herhangi bir sınırlandırıcı şerh içermeyen tapu kayıtlarına güvenerek ve iyi niyetli olarak KKTC’de mülk edinmiş Türk vatandaşlarını cezalandırmaya kalkmak, hem mülkiyet hakkı hem de adil yargılanma hakkı yönünden ciddi bir ihlal durumu yaratacaktır. Bu durum, Kıbrıs sorununun mülkiyet başlığında bireylerin kovuşturulmasıyla bazı siyasal manevraları hedeflemenin yol açacağı derin çelişkilerden birini yansıtmaktadır.

Dördüncü nokta, AİHM’in *Ilaşcu* içtihadında tanımladığı pozitif yükümlülüklerin içeriğiyle ilgilidir. Yukarıda söz edildiği gibi AİHM,

¹⁰² “Geçitkale’de ‘Rum mallarını pazarlayan’ 4 TC vatandaşı hakkında Avrupa tutuklama emri”, Havadis Gazetesi, 13.05.2025, <https://www.havadiskibris.com/gecitkalede-rum-mallarini-pazarlayan-4-tc-vatandasi-hakkinda-avrupa-tutuklama-emri/>

¹⁰³ Örneğin, Păduraru v. Romanya, Başvuru No: 63252/00, 01/12/2005, para.72-80; Gladysheva v. Rusya, Başvuru No. 7097/10, 06/12/2011, para.77-83.

Moldova'nın Transdinyester'de temel hakların korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri ile bu bölgede yeniden otoritesini tesis etme saiki arasında bir bağlantıya vurgu yapmıştı. Başka bir ifadeyle mahkeme, Transdinyester ile ilgili olarak açıkça Moldova'nın otoritesinin yeniden tesis edilmesi beklentisiyle karar verdiğini belirtmektedir. Ancak bugüne kadar Kıbrıs'la ilgili verdiği kararlarında böyle bir gerekçelendirmeye yer vermemiştir.¹⁰⁴ Yukarıda bahsedilen ilk dönem kararlarında, Kuzey Kıbrıs'taki hak ihlallerinden GKRY'nin sorumluluğunun bulunmadığına hükmetmiştir. Ayrıca unutulmamalıdır ki, gerek 1974 öncesi anayasal sistemin, gerekse sonrasında BM nezdinde yürütülen barış müzakerelerinin temel unsuru adadaki iki etnik topluluğun federal bir çatıda bir arada yaşamasıydı. Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde fonksiyonel federal bir sistemin iki ana unsurundan biriydi ve azınlık statüsünde olmamışlardı. Moldova ise, Gagauz özerk bölgesine sahip olan üniter bir devlettir. Transdinyester bölgesinin fiilen ayrılması ve Moldova devletinin bu bölgede yeniden otoritesini faal kılma arayışı Moldova'nın anayasal düzeninde herhangi bir değişiklik yaratmamıştır; resmi olarak da federal bir çözüm arayışı bulunmamaktadır.¹⁰⁵ Dolayısıyla Moldova'nın Transdinyester'i yeniden fiili otoritesine katması saikini Kıbrıs sorununa uygulamak, AİHM açısından siyaseten ciddi bir hata olur. *Ilaşcu* kararıyla getirilen pozitif yükümlülük kararının her egemenliğini yeniden tesis etme iddiasına uygulanmadığı, AİHM'in seçici davrandığı da bir gerçektir. AİHM Sırbistan'ın Kosova'daki yargılama yetkisini incelediği *Azemi v. Sırbistan* kararında, dava konusu olayı *Ilaşcu* kararındaki olgularla karşılaştırmış; 1999 yılında eski Yugoslav ordusunun Kosova'dan çekilmesinden itibaren, Sırbistan'ın Kosova üzerinde etkisinin bittiğini, dolayısıyla ne Rusya ne Moldova açısından benzer bir durumun

¹⁰⁴ Bu fark, AİHM'in bakış açısına göre, KKTC'nin Türkiye'nin askeri işgali altında görülmesi, Transdinyester'in ise Rusya'nın askeri, siyasi ve ekonomik desteklerine rağmen daha müstakil bir yapıya sahip nitelenmesi ile ilgilidir. Milanović/Papić, s. 787.

¹⁰⁵ Frédéric Harbo, "Moldova: A Status Quo of EU Institutional Relations," *Revue trimestrielle des droits de l'homme* C. 19, S. 2 (2009), s. 8. Bu bağlamda sadece, 1994 yılında Moldova devleti Transdinyester'e belli ölçülerde özerklik sağlayabilecek bir anayasa değişikliğine gitmişti. Ancak bu hiçbir zaman gerçekleşmemiştir. *Ilaşcu* ve diğerleri v. Moldova ve Rusya, para. 343.

mevcut olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁶ AİHM'in bu kararında Sırbistan'ın konumunu Moldova'nunkinden neyin ayırdığını anlamaya çalışmak, uluslararası siyasal dinamiklere referans vermeden güç görünmektedir. Bu bakımdan, AİHM'in egemenlik bakımından tartışmalı topraklarda AİHS 1. maddenin uygulanması konusunda güncel olgulara bağlı kararlar verdiği, bu nedenle de ilkesel bir yaklaşımının belirlenmesinin zor olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, *Kıbrıs v. Türkiye* kararında ortaya konulan ilk dönem yaklaşımının daha sonra *Ilaşcu* kararının getirdiği pozitif yükümlülük ilkesiyle yer değiştirmesinin imkansız olacağını söylemek, hukuksal olarak tüm sakıncalarına karşın mümkün olmayacaktır.

SONUÇ

2005 yılında Taşınmaz Mal Komisyonu'nun kurulması ve bu komisyonun AİHM tarafından etkin bir iç hukuk yolu olarak kabul edilmesiyle başlayan süreçte, Kıbrıs'ın kuzeyinde kalan, 1974 öncesinde Rumlara ait taşınmazların tazmin edilmesi ve Türkleştirilmesi konusunda önemli bir hukuksal güvence kazanılmıştı. Ancak son dönemde, GKRY yargı organlarında bu taşınmazların alım satımına ilişkin açılan davalar ve verilen mahkumiyet kararları, mevcut hukuksal mekanizmanın işleyişi ve etkinliği açısından bazı belirsizlikler doğurmaktadır. Diğer yandan, mülkiyet sorununun önemli bileşenlerinden biri olan AİHM'in henüz bu konuda bir kararı olmamasına rağmen, yerleşik içtihatları sürecin geleceği açısından bazı ipuçları vermektedir.

Bu çalışma, AİHM'in başlangıçta fiilî egemenliği yitirmiş tarafın sorumluluğunu reddeden yaklaşımından, *Ilaşcu* içtihadıyla birlikte pozitif yükümlülük doktrini çerçevesinde daha esnek bir sorumluluk alanı tanıyan bir çizgiye yöneldiğini göstermektedir. Ancak bu dönüşüm, Kıbrıs örneğinde, GKRY'nin kuzeydeki taşınmazlar üzerindeki yargı yetkisi iddialarını doğrudan destekler nitelikte değildir. Zira, *Ilaşcu* içtihadıyla ortaya konulan ölçütler, bir devletin sorumluluğu-

¹⁰⁶ Azemi v Sırbistan, Başvuru No. 11209/09, 05/11/2013, para. 41-49. Ancak bu yaklaşım da hatalı bulunmaktadır. Sırbistan'ın Kosova'nın ayrılığını tanımamasının ve süregiden egemenlik iddialarının yanısıra, Sırpların yoğun yaşadığı bölgelerde paralel kurumlar kuracak kadar bölgede etkili olması, Sırbistan'ın bu bölgede hak ihlallerinden dolayı sorumlu tutulabileceği ve pozitif yükümlülüklerinin varlığı yönünde bir tespate yol açabilirdi. Milanović/Papić, s. 793

nun, egemenliğini fiilen kullanamadığı bölgelerde dahi tamamen ortadan kalkmadığını kabul etse de, bu yükümlülüğün mutlak olmadığını ve fiili kontrol unsuruna bağlı olarak değiştiğini ortaya koymaktadır. Makalede belirtildiği gibi, tartışmalı *İlaşcu* içtihadının Kıbrıs'a uygulanması birtakım hukuksal ve siyasal sorunların ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Her şeyden önce Kuzey Kıbrıs'taki TMK uygulamalarının zeminini çökertecek, birbirine paralel ve karşıt iki mülkiyet rejiminin ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Ayrıca, *İlaşcu* içtihadının dayandığı Transdinyester örneği, birçok yönden pozitif yükümlülükler açısından KKTC'ye uygun bir emsal oluşturmamaktadır. Bu sorunlar hem hukuki güvenlik ilkesinin sarsılması ve zarar görmesi sonucunu doğurabilecek nitelikte olduğundan, hem de Kıbrıs sorununun uluslararası çözümü arayışlarını sekteye uğratma potansiyeli taşıdığından, AİHM tarafından bu içtihadın Kıbrıs sorununa uygulanması mahkemenin açık bir siyasi tavrı olarak yorumlanacaktır.

Bu çerçevede, AİHM'in Kıbrıs sorununa yaklaşımında ilkesel tutarlılığını koruması, yalnız adadaki mülkiyet rejimi bakımından değil, aynı zamanda AİHS'nin bütüncül işleyişi açısından da belirleyici olacaktır. Ancak, bu tür konularda pragmatist tavrıyla bilinen AİHM'in *İlaşcu* kararıyla ortaya koyduğu üstü örtülü siyasal tavrını Kıbrıs sorununda devam ettirip ettirmeyeceğini zaman gösterecektir.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

- Ayçiçek, Halil İbrahim. "Kıbrıs'ta Mülkiyet Konusu ve Taşınmaz Mal Komisyonu Faaliyetleri." *YDU Sosyal Bilimler Dergisi* 12, no. 2 (2019): 155-173.
- Brownlie, Ian. *Principles of Public International Law*. 7th ed. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- Budzionowska, Dobrosława C. "Some Reflections on the Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights." *Wroclaw Review of Law, Administration & Economics* 2, no. 1 (2012): 51-60.
- Erdem, Meliz/Steven Greer. "Human Rights, the Cyprus Problem and the Immovable Property Commission." *International and Comparative Law Quarterly* 67, no. 3 (2018): 726-757.
- Erdem, Meliz. "Remedying Displacement in Cyprus: A Guidance for 'Non-Transitional' Societies." *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* no. 2 (2022): 1437 - 1462.

- Eskimuhtaroglu, Cenan / Kutluhan Bozkurt. "AİHM Kararları Çerçevesinde KKTC'de Taşınmaz Mal Mülkiyeti." *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17, no. 2 (2020): 501-527.
- Fazlıoğlu, Ömer. "AİHM'nin Xenides-Arestis Kararı ve Kıbrıs'ta Mülkiyet Sorunu." *TEPAV Politika Notu*. Erişim 22.01.2025. <https://www.tepav.org.tr/en/calismalarimiz/s/354>.
- Gondek, Michal. "Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights: Territorial Focus in the Age of Globalization?" *Netherlands International Law Review* 52 (2005): 349-387.
- Göçmen, İlke. "Karşılıklı Güven İlkesi ile Temel Hakların Korunması Arasındaki Mülkiyet Denge Arayışı: Avrupa Tutuklama Müzekkeresi Örneği." *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi* 27, no. 1 (2019): 1-28.
- Gündüzler, Ulaş. "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararlarının Mülkiyet Sorunu Bakımından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukukuna Etkileri." *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 15, no. 2 (2016): 23-58.
- Harbo, Frédéric. "Moldova: A Status Quo of EU Institutional Relations." *Revue trimestrielle des droits de l'homme* 19, no. 2 (2009).
- Karaoğlu, Osman. "Dispute over the Fenced Varosha in the light of International Law, United Nations Security Council Resolutions and Judgments of European Court of Human Rights." *Public and Private International Law Bulletin* 42, no. 1 (2022): 333-356.
- Klimek, Libor. *European Arrest Warrant*. Heidelberg: Springer, 2015.
- Köse, Miray Azaklı. "Uluslararası Hukukta Eylemin Devlete Atfedilmesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Ülke Dışı Yetki Arasındaki İlişki." *Public and Private International Law Bulletin* 41, no. 1 (2021): 261-285.
- Larsen, Kjetil Mujezinović. "Territorial Non-Application of the European Convention on Human Rights." *Nordic Journal of International Law* 78 (2009): 73-93.
- Milanović, Marko/Tatjana Papić. "The Applicability of the ECHR in Contested Territories." *International and Comparative Law Quarterly* 67, no. 4 (2018): 779-800.
- Necatigil, Zaim M. *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve AİHM Kıskaçında Türkiye*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2006.
- Okay Tekinsoy, Özge. "Avrupa Kamu Düzeni Kavramı." *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, no. 1 (2011): 66-79.
- Özdek, Yasemin. *Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye*. Ankara: TODAİE Yayını, 2004.
- Özersay, Kudret. "Kuzey Kıbrıs'ta Yürürlüğe Giren Yeni Mülkiyet Yasası Hakkında." *Mülkiye Dergisi*, 24, no. 249 (2005): 121-131.
- Özersay, Kudret / Ayla Gürel. "Property and Human Rights in Cyprus: The European Court of Human Rights as a Platform of Political Struggle", *Middle Eastern Studies*, C. 44, S. 2 (2008): 291-321.
- Renda, Yaprak. "Loizidou Kararından Bugüne Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kararları ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarının Kıbrıs'taki Mülkiyet Sorununa Etkisi." *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1 (2013): 387-397.

Ryngaert, Cedric. *Jurisdiction in International Law*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2015.

Türkmen, Fusun / Emre Öktem, "Major rulings of the European Court of Human Rights on Cyprus: the impact of politics", *Mediterranean Politics*, C. 22, S. 2, (2017): 278-300.

van der Mei, Anne Pieter. "The European Arrest Warrant System: Recent Developments in the Case Law of the Court of Justice." *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 24, no. 6 (2017): 882-904.

Yudkivska, Ganna. "Territorial Jurisdiction and Positive Obligations of an Occupied State: Some Reflections on Evolving Issues under Article 1 of the European Convention." *The ECHR and General International Law*. Derleyenler: Anne van Aaken ve Iulia Motoc. Oxford: Oxford University Press, 2018: 135-152.

Yüksel, Cüneyt / Mustafa Erçakıca. "Kapalı Maraş Sorunu: 2021 Kısmi Açılım Girişimi, Birleşmiş Milletler'in Yaklaşımı ve Mülkiyet Sorunu Üzerine Bir İnceleme," *İstanbul Hukuk Mecmuası* 81, no. 1 (2023): 227-269.

Mahkeme Kararları

AİHM Kararları

Al Skeini ve diğerleri v. Birleşik Krallık, Başvuru No 55721/07, 07/07/2011.

An ve diğerleri v. Kıbrıs, Başvuru No. 18270/91, (Avrupa İnsan Hakları Komisyonu), 18/10/1991.

Azemi v Sırbistan, Başvuru No. 11209/09, 05/11/2013.

Bankovic ve diğerleri v Belçika ve 16 diğer sözleşmecı devlet, Başvuru No. 52207/99, 12/12/2001.

Catan ve diğerleri v Moldova and Rusya, Başvuru No.ları 43370/04, 8252/05 ve 18454/06, 19/10/2012.

Demopoulos ve diğerleri v. Türkiye (BD), Başvur No.ları 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04, 21819/04, 01.03.2010.

Foka v. Türkiye, Başvuru No. 28940/95, 24/06/2008.

Gladysheva v. Rusya, Başvuru No. 7097/10, 06/12/2011.

Gram/Dîrul v. Moldova ve Rusya, Başvuru No.ları 28432/06, 5665/07, 15/10/2019.

Güzelyurtlu ve diğerleri v Kıbrıs ve Türkiye, Başvuru No. 36925/07, 29/01/2019.

Joannou v. Türkiye, Başvuru no. 53240/14, 12/12/2017.

İlaşcu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya [BD], Başvuru No. 48787/99, 08/07/2004.

Kıbrıs v. Türkiye , Başvuru No. 8007/77, 10.07.1978.

Kıbrıs v. Türkiye, Başvuru No. 25781/94 (Esas) 10/05/2001.

K.V. Mediterranean Tours Limited v. Türkiye, Başvuru no. 41120/17, 10/06/2025.

Loizidou v. Türkiye (Ön itirazlar) Başvuru No. 15318/89, 23/03/1995.

Loizidou v. Türkiye, Başvuru No. 15318/89, (Esas) 18/12/1996.

Mozer v. Moldova ve Rusya, Başvuru No. 11138/10, 23/02/2016.

Păduraru v. Romanya, Başvuru No: 63252/00, 01/12/2005.

Protopapa v. Türkiye, Başvuru No. 16084/90, 24/02/2009.

Sandu ve diğerleri v. Moldova ve Rusya, Başvuru No. 21034/05 vd., 17/07/2018.

Sargsyan v. Azerbaycan [BD], Başvuru No. 40167/06, 2015.

Xenides-Arestis v. Türkiye (Kabul edilebilirlik kararı) Başvuru No. 46347/9914/03/2005

ABAD Kararları

ABAD (BD) Case C-420/07, Apostolides v. Orams, 28/04/2009.

Uluslararası Adalet Divanı ve Daimi Uluslararası Adalet Divanı Kararları

S.S. Lotus v Bozkurt (Fransa v Türkiye) PCIJ Rep Series A No. 10 (1927)

Legal Consequences of the Construction of a Wall In the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion [2004] ICJ Rep 136